

Kvalitetsgranskning
Rapport 2009:1

Varannan i mål.

Om gymnasieskolors
(o)förmåga att få alla
elever att fullfölja sin
utbildning.

Skolinspektionens rapport 2009:1
Diarienummer 2008:350
Projektnummer 2004
ISSN 0000-0000
ISBN 978-91-0000-000-0
Stockholm 2009
Foto: Ryno Quantz
Grafisk form: AGoodId

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Nästan alla börjar i gymnasieskolan men bara hälften går i mål	8
Behov av strategi för att alla elever ska fullfölja utbildningen	11
Kontroll över vilka resultat som nås och deras orsaker	14
Utbud av utbildningar som passar eleverna	16
Goda vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledning	18
En god studiemiljö	21
Anpassning till individen inom ordinarie undervisning	23
Särskilt stöd utifrån varje elevs behov	25
Sammanfattande bedömning	28
Bilaga: Granskade huvudmän och skolor	30

Förord

Skolinspektionens uppdrag är att få till stånd förbättringar av utbildningen för alla barn och ungdomar inom skolan genom kvalitetsgranskning och tillsyn. Denna kvalitetsgranskning inriktas på skolornas arbete med att få alla elever att fullfölja sin gymnasieutbildning.

Iakttagelserna och slutsatserna i denna granskning gäller i första hand förhållanden på de 27 skolor som granskats. Resultaten gör därmed inte anspråk på att ge en nationell bild av den svenska gymnasieutbildningen men är likafullt till nytta för skolor och huvudmän över hela landet i deras arbete för att öka andelen elever som klarar hela gymnasieskolan.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning av gymnasieskolornas förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning är ett verktyg för att förbättra ett akut problem i skolväsendet. I dag klarar mer än hälften av eleverna i gymnasieskolan inte av utbildningen fullt ut. En tredjedel uppnår inte behörighet för vidare studier.

Projektledare för kvalitetsgranskningen har varit undervisningsrådet Per Andersson. Vilka skolor som granskats framgår av bilaga.

Stockholm i juni 2009.

Anne-Marie Begler
Generaldirektör

Anna Westerholm
Avdelningschef

Sammanfattning

Nästan alla ungdomar börjar i gymnasieskolan. Men mer än hälften av eleverna klarar inte utbildningen med lägst betyget Godkänt i de kurser som ingår i utbildningen. En tredjedel når inte tillräckliga resultat för att få gå vidare i utbildningssystemet och en fjärdedel deltar inte ens i hela utbildningen. Vi vet samtidigt genom forskning att hälften av de ungdomar som avbrutit sin utbildning ångrar att de inte fullföljde.

Mot denna bakgrund har Skolinspektionen granskat hur skolor och skolhuvudmän tagit sitt ansvar för att få alla elever att fullfölja utbildningen. Syftet är att verksamheten ska bli bättre och att fler ska fullborda sina studier.

Skolinspektionen har granskat 27 skolhuvudmän och en gymnasieskola hos var och en av dem – fristående såväl som kommunala över hela landet. Granskningen visar att det är stora skillnader i kvalitet och resultat både mellan och inom skolorna.

✓ Skolorna saknar strategier för att nå målen

Granskningen visar att i stort sett samtliga skolor saknar ett målinriktat arbete för att få alla elever att fullfölja sin utbildning. I stor utsträckning saknas en övergripande strategi för detta syfte. De åtgärder som förekommer är sällan samordnade och ofta mer reaktiva än proaktiva.

Skolplanen och arbetsplanen har dessutom låg styr-effekt. De är i många fall inte inriktade på nationella mål och beskriver inte hur skolan ska lösa uppdraget.

Många resultat från forskning och systemutvärdering bekräftas av kvalitetsgranskningen. Det gäller inte minst den centrala roll som det pedagogiska ledarskapet har för en skolas framgång och därmed för förmågan att få alla elever att fullfölja sin utbildning.

✓ Skolorna har bristande kontroll över sina resultat och processer

De granskade skolorna saknar i stor utsträckning ett systematiskt kvalitetsarbete. Man har bristande kontroll över sina processer, särskilt över undervisningens kvalitet. Man har inte heller kontroll över vilka resultat som utbildningen leder till. Därmed vet inte skolorna i vilken grad de lyckas med sitt uppdrag och inte heller varför.

Uppföljningar av de granskade skolornas kvalitet är i allmänhet mer inriktade på elevernas trivsel än på kunskapsresultaten. Bristande framgång tillskrivs eleven själv eller faktorer som skolan inte har ansvar för. Elever som intervjuats menar däremot att det framför allt är enformig undervisning och lärare som inte engagerar sig i eleverna som är avgörande för deras motivation att fullfölja studierna. Det är på så sätt viktigt att skolan riktar uppmärksamheten mot orsaker i verksamheten, som skolan kan och ska påverka. Framför allt gäller det, enligt Skolinspektionens uppfattning, kvaliteten i det konkreta pedagogiska arbetet.

Elevernas frånvaro lyfts på skolorna fram som den enskilt viktigaste faktorn för bristande framgång i studierna. Det finns i granskningen ett antal positiva exempel på hur skolor har lyckats öka närvaron genom att arbeta aktivt med bland annat mentorer, frånvarouppföljning och schemaläggning. I allmänhet saknas dock en djupare analys av vad frånvaron beror på.

✓ Undervisning och vuxenstöd av skiftande kvalitet

Granskningen visar stora skillnader mellan de granskade skolorna när det gäller att anpassa undervisningen till den enskilde eleven. Personalens engagemang i elevernas utbildning och vilka förväntningar de har på eleverna skiljer sig åt från person till person. Därmed saknas förutsättningarna för att ge eleverna en likvärdig utbildning.

Kvalitetsskillnaderna gäller också studie- och yrkesvägledningen. Några skolor saknar vägledning medan andra har satsat på den för att i nära samarbete med elevvårdspersonal, lärare och skolläda motverka studieavbrott.

När de granskade skolorna anpassar undervisningen efter eleverna sker det ofta gruppvis och med organisatoriska medel. Det är sällsynt att eleverna får olika mycket undervisningstid för att nå målen. Stödåtgärder sätts i många fall in sent och olika insatser är inte samordnade. Ibland används övergång till ett individuellt program eller reducerat program i stället för särskilt stöd, som eleven har rätt till.

Flera av de granskade skolorna gör omfattande kartläggningar för att upptäcka elever som behöver särskilt stöd. Däremot är formerna för att utreda orsaker till stödbehov, utforma ändamålsenliga åtgärder och utvärdera insatserna mer outvecklade.

✓ Stort utbildningsutbud

De flesta elever på de granskade skolorna har tillgång till ett allsidigt utbud av utbildningar i sitt närområde. Dessutom är valmöjligheterna inom programmen ofta goda, liksom flexibiliteten för att kunna byta studieväg om eleven valt fel från början.

Däremot finns i denna granskning få exempel på särskilda insatser för att förebygga studieavbrott hos elever som man vet löper större risk att inte lyckas med sin utbildning, t.ex. elever med utländsk bakgrund och elever vars föräldrar har kortare utbildning.

Nästan alla börjar i gymnasieskolan men bara hälften går i mål

Av de elever som går ut grundskolan påbörjar 99 procent studier i gymnasieskolan. Det självklara målet är att de som börjar på en utbildning också ska fullfölja den. Skolan och ytterst skolhuvudmannen har långtgående skyldigheter när det gäller att utforma och genomföra utbildningen så att varje elev har verklig möjlighet att nå målen.

Skolverkets statistik visar att endast 45 procent av eleverna inom tre år klarar av en gymnasieutbildning med lägst betyget Godkänt i alla kurser och projektarbetet. Andelen ökar till 48 procent om de i stället får fyra år på sig. Av eleverna når 62 procent grundläggande behörighet till högskolestudier¹ efter tre års studier och 68 procent efter fyra år. Andelen elever som når ett slutbetyg, dvs. har följt undervisningen i alla ingående kurser och därmed fått betyg, är 69 respektive 75 procent². Dessa resultat som Sveriges gymnasieskolor når är mycket lika över tid.

Mer än hälften av gymnasieeleverna klarar alltså inte av utbildningen fullt ut. En tredjedel når inte tillräckliga resultat

för att få gå vidare i utbildningssystemet och en fjärdedel av alla elever deltar inte i hela utbildningen. Detta ger upphov till men för både individen och samhället i form av kostnader, tidsförluster, uteblivna kunskaper samt begränsade möjligheter till fortsatta studier.

¹ För grundläggande behörighet till universitet och högskola fordras lägst betyget Godkänt på minst 90 procent av antalet gymnasiepoäng på ett fullständigt program, dvs. minst 2 250 av 2 500 poäng.

² Att en elev fått ett slutbetyg visar endast att han eller hon har genomgått hela utbildningen, inte i vilken grad kunskapsmålen nåtts; ett slutbetyg skulle kunna bestå av betyget Icke godkänt i samtliga kurser. Elever kan också få slutbetyg på ett individuellt program efter att ha fullföljt just den studieplan som lagts upp för eleven, varvid inget minimikrav på omfattning finns.

Tabell 1: Resultat för elever som påbörjat gymnasieutbildning

	Resultat inom 3 år					Resultat inom 4 år			
Nybörjare år	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004
Resultat år	2004	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Antal nybörjare	106 252	109 826	112 593	118 668	121 660	106 252	109 826	112 593	118 668
Nybörjarnas genomsnittliga meritvärde från årskurs 9. Totalt.	201	202	203	204	204	201	202	203	204
Exkl. elever med IV som startprogram	213	214	215	217	216	213	214	215	217
Andel av nybörjarna som erhållit slutbetyg. Totalt.	67	68	68	68	69	75	75	75	75
Exkl. elever med IV som startprogram	75	76	76	76	76	82	82	82	82
Andel av nybörjarna som erhållit slutbetyg från startskolan. Totalt.	63	64	65	64	64	67	68	68	68
Exkl. elever med IV som startprogram	71	71	72	72	72	75	75	75	75
Andel av nybörjarna med grundläggande behörighet till universitet och högskola. Totalt.	61	61	62	62	62	67	67	67	67
Exkl. elever med IV som startprogram	69	69	69	69	70	74	74	74	74
Andel av nybörjarna med lägst betyget Godkänt i alla kurser i slutbetyget. Totalt.	45	45	45	45	45	48	48	48	48
Exkl. elever med IV som startprogram	50	50	50	50	51	53	53	53	53
Genomsnittlig betygspoäng för nybörjarna som erhållit slutbetyg. Totalt.	14,3	14,3	14,3	14,2	14,2	14,1	14,1	14,1	14,1
Exkl. elever med IV som startprogram	14,3	14,3	14,3	14,3	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2

Källa: Skolverkets statistik

Syfte: ökad kännedom och förändring

Mot bakgrund av resultaten i gymnasieskolan har Skolinspektionen genomfört en kvalitetsgranskning av gymnasieskolors förmåga att få alla elever att fullfölja sin utbildning. Urvalet för granskningen består av en gymnasieskola hos var och en av 27 huvudmän över hela landet, 7 fristående och 20 kommunala.

Kvalitetsgranskningen har inriktats på hur skolorna och skolhuvudmännen har tagit sitt ansvar och lyckats med sitt nationella utbildningsuppdrag. Syftet med granskningen är att den ska leda till förbättringar i verksamheterna så att andelen elever som fullföljer sin utbildning ökar, inte bara i

de granskade skolorna utan också hos övriga skolor med samma huvudman och i landets gymnasieskolor i allmänhet, som alla i grunden har ett likartat uppdrag.

Skolinspektionen förväntar sig effekter i form av

- ökad kännedom hos skolhuvudmän och skolor om de krav som det nationella uppdraget i olika avseenden ställer på dem för att ge alla elever möjlighet att klara av sin utbildning.
- konkreta åtgärder från huvudmännen och skolorna för att minska andelen studieavbrott.
- stärkta strukturer hos huvudmän och skolor för att mål-inriktat utforma, följa upp, utvärdera och säkerställa resultat av insatser för en minskning av studieavbrotten.

Granskningsaspekter och avgränsningar

Skolinspektionens granskning utgår från de mål och krav som riksdagen och regeringen har beslutat om och som skolan är skyldig att leva upp till, bland annat i skollagen (SL), läroplanen (Lpf) och gymnasieförordningen (GyF). Regleringen är inte lika detaljerad för fristående skolor; den återfinns särskilt i 9 kap. skollagen och förordningen om fristående skolor. Men utbildningen ska ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå motsvarar dem som gymnasieskolan ska förmedla, och därför är det målen och bestämmelserna för det offentliga skolväsendet som är utgångspunkten. Många fristående skolor har också i samband med sin ansökan om tillstånd själva uppgivit att de avser att följa läroplanen.

Kvalitetsgranskningen har inriktats mot följande sju aspekter av det granskade området. Dessa har valts utifrån vad som kan sägas vara centralt i det nationella uppdraget och vad som genom kunskapsbildningen på området (forskning, utvärdering, hittillsvarande inspektionsresultat) framstår som betydelsefulla faktorer eller frekventa svagheter.

1. Strategi för att alla elever ska fullfölja utbildningen
2. Kontroll över vilka resultat som nås och deras orsaker
3. Utbud av passande utbildningar
4. Goda vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledning
5. En god studiemiljö
6. Anpassning till individen inom ordinarie undervisning
7. Särskilt stöd utifrån varje elevs behov

Kvalitetsgranskningen behandlar hur huvudmännen och skolorna stödjer eleverna i deras utveckling utifrån varje elevs unika utgångsläge. Det innebär att skolorna och huvudmännen måste ta hänsyn till att orsaksbilden bakom att elever inte fullföljer sin utbildning är komplex.

Till utmaningen hör att hjälpa eleverna att nå målen, oavsett hur deras utgångsläge har uppkommit. Kvalitetsgranskningen uppmärksammar framför allt processfaktorerna, som är de som huvudmannen kan och ska påverka.

Självfallet har somliga gymnasieskolor en betydligt lättare utmaning än andra med hänsyn till nybörjarelevernas

kunskapsnivå. Men resultaten i gymnasieskolan är inte givna av elevernas ingångsvärden. Det finns exempel på hur arbetet i gymnasieskolan kan åstadkomma påtagliga kunskapslyft för elever med ogynnsamt utgångsläge, liksom på hur skolor inte klarar att förvalta goda förutsättningar.

Bedömningsgrunder

Kvalitetsgranskningen har inför Skolinspektionens bedömningar väglett av följande frågor för de olika granskade aspekterna:

- A. Har målen i det nationella uppdraget nåtts?
- B. Har det målstyrda systemets friutrymme med resultatansvar utnyttjats tillräckligt kreativt för att svara mot uppdragets mål (har insatser gjorts med uttrycklig inriktning på målen och har det skett med en professionell programteori om på vilket sätt insatserna tänks leda fram till det eftersträfvade resultatet)?
- C. Har lösningarna varit funktionella för att nå målen (så långt sådana orsakssamband kan påvisas)?
- D. Har huvudmannen/skolan systematisk kontroll över sina processer och resultat (när det gäller den aktuella aspekten)?
- E. Har friutrymmet överskridits (författningsbrott)?
- F. Är kravet på likvärdighet uppfyllt (eller har exempelvis otillräckligt ledarskap medfört att vissa elever har en rektor, studie- och yrkesvägledare eller mentor som levererar det eleven har rätt till men andra inte)?

Metod och genomförande

Kvalitetsgranskningens insatser på huvudmänna- och skolornivå har genomförts av 19 inspektörer från Skolinspektionens alla fem regioner. Varje skola och dess huvudman har granskats av två inspektörer, som besökt skolan under två dagar. De har intervjuat elever, föräldrar, rektor, lärare, annan personal och företrädare för huvudmannen. Granskningen har även innefattat lektionsbesök.

Andra utgångspunkter är statistik över elevernas kunskapsresultat och studieavbrott, olika dokument som skolan har upprättat och telefonintervjuer med elever som har avbrutit studierna.

Till detta kommer en självvärdering, som rektor ombetts att genomföra tillsammans med representanter för skolans elever och lärare samt annan personal som är berörd av granskningsområdet, exempelvis studie- och yrkesvägledare och företrädare för elevhälsovården.

Behov av strategi för att alla elever ska fullfölja utbildningen

De granskade skolorna och huvudmännen saknar i stor utsträckning övergripande strategier för att alla elever ska fullfölja utbildningen. De initiativ och åtgärder som finns är sällan samordnade och är ofta mer reaktiva än proaktiva.

Det är ovanligt att skolan ses som ett system, där olika processer samverkar effektivt. Skolplanen och arbetsplanen har låg styreffekt. Ofta är de inte inriktade på nationella mål och beskriver inte hur uppdraget ska lösas.

Det pedagogiska ledarskapet är ofta svagt och huvudmän och skolor framhåller det inte som strategiskt för att skolan ska lyckas. Utrymmet för att lokalt skapa ändamålsenliga lösningar är underutnyttjat och skolorna grundar alltför sällan sina åtgärder på kunskap om elevers behov och förutsättningar.

Strategier bör vara proaktiva och gälla helheten

För att det ska bli möjligt för alla ungdomar att gå igenom en fullständig gymnasieutbildning, krävs att skolhuvudmannen och skolan har en proaktiv strategi. Denna bör ta

hänsyn till helheten av skolans insatser och tydligt beskriva hur skolan ska nå sina mål. Den ska vara känd, den ska genomföras i praktiken och den ska vara grundad på relevanta sakförhållanden, såsom orsaker till att elever inte når målen.

Endast undantagsvis påträffas skolor med en professionell strategi som uppfyller huvuddelen av dessa villkor. Vanligare är allehanda spridda insatser utan samordning som ibland till och med motverkar varandra.

Skolornas och huvudmännens strategier kopplas sällan till resultatmått för fullföljd utbildning. Samtidigt finns exempel på motsatsen, t.ex. en skola med visionen "Alla elever klarar sin utbildning". Denna gymnasieskolas strategi är proaktiv och uttryckt i dels den lokala arbetsplanen, dels separata arbetsplaner för skolans olika arbetslag och särskilda verksamhetsgrenar. Den är väl känd och förankrad hos personalen och även bland elever och föräldrar. En annan kommunal huvudman inriktar sig särskilt

på att bekämpa tidiga avbrott, medveten om att sådana förorsakar eleverna störst problem. Ett av huvudmannens instrument är att med sitt resursfördelningssystem gynna de skolor som anstränger sig för att behålla sina elever och få dem att fullfölja utbildningen.

Kvalitetsgranskningen visar att skolornas åtgärder för att öka fullföljandegraden oftast tar sikte på ett eller flera av följande områden:

- ett brett utbud av program och kurser, dimensionering av utbildningsplatserna för att eleven ska kunna tas in på sitt förstahandsval samt flexibla möjligheter till byte av studieväg
- genomtänkt introduktion av eleverna vid utbildningens start
- organisation av personalen i arbetslag kring en avgränsad grupp av elever samt mentorskap för ett särskilt vuxenansvar för elevens studiesituation
- organisatoriska anpassningar av utbildningen såsom förlängd kurstid eller mindre elevgrupper
- förstärkning av studie- och yrkesvägledningen samt insatser för att motverka elevfrånvaro
- resurstillskott till verksamheten kring särskilt stöd och i synnerhet rutiner för kartläggning av stödbehov

Bland mer sporadiska, men lovvärda, satsningar på att öka fullföljandegraden i utbildningen framträder bland annat:

- samverkan mellan ämnen
- tidig kontakt med programmets karaktärsämnen
- arbete med lärares förhållningssätt gentemot eleverna genom bland annat en medarbetarpolicy samt arbete med värderingar, däribland synen på orsaker till studiesvårigheter
- utveckling av skolans kontakt med vårdnadshavare som har annat modersmål än svenska
- ökning av lärartätheten på program med låga utbildningsresultat

På ett antal centrala områden är det svårt att finna strategier hos såväl skolor som huvudmän. Det gäller t.ex. individanpassning inom ordinarie undervisning, flexibilitet i tidsanvändningen på individnivå, insatser för att öka undervisningens ändamålsenlighet samt pedagogisk ledning, resultatkontroll, utnyttjande av kvalitetsredovisningen för att förbättra verksamheten, elevinflytande och analys av undervisningens kvalitet. Avsaknaden av strategier berör alltså flera av de huvudprocesser som skolan själv förfogar över.

Skolplan och arbetsplan ska visa hur målen ska nås

Skolans arbetsplan och kommunens skolplan är den naturliga platsen för att uttrycka ambitionerna när det gäller att minska studieavbrott och få alla elever att fullfölja sin utbildning. Men granskningen visar att de sällan redovisar hur skolorna ska nå de nationella målen. I stället lanserar planerna nya mål och därmed egendefinierade lokala uppdrag eller branschuppdrag i stället för det nationella. Konkreta uttryck på området fullföljande och avbrott är över huvud taget sällsynta.

I andra fall upprepar planerna ett urval av de nationella målen. Planen bekräftar då bara att kommunen eller skolan har beslutat acceptera målen, som om det vore valfritt.

Det är sällsynt att personal och elever får veta hur eventuella åtgärder ska leda fram till önskade resultat. Omvänt är insatser i planerna sällan knutna till nationella mål. Vissa centrala inslag i verksamheten finns inte ens med i skol- eller arbetsplanen.

Skillnaden i hur lokala styrdokument fungerar är stor bland de granskade skolorna och kommunerna. Planer uppbyggda kring nyckeltal med svag relevans för utbildningsresultaten kan jämföras med en skolplan kompletterad med en särskild handlingsplan för att fullfölja utbildningen.

Slutsatsen blir att skolplanerna och arbetsplanerna påverkar verksamheten mycket begränsat. Vissa skolor saknar till och med en arbetsplan och på andra är det ovisst vilket dokument som ska fylla arbetsplanens funktion.

Rektors pedagogiska ledning är central

Forskning visar att ledarskapet är centralt för en skolas framgång, och rektor har ett stort ansvar för att utbildningen utformas och genomförs så att eleverna kan klara av utbildningen. Men rektorsfunktionen och skolans ledarskap är sällsynta inslag i lokala strategier för utbildningen. Med några tydliga undantag framstår rektors styrning och ledning som otillräcklig med begränsad påverkan på undervisningens kvalitet. Flera exempel finns på att rektor överlåter på arbetslag eller till och med enskilda lärare att självständigt utforma sitt uppdrag, utan att rektor fullt ut axlar sitt resultatansvar och säkerställer måluppfyllelsen. Decentralisering får självfallet inte bli liktydigt med uteblivet ledarskap. Det är en huvuduppgift för rektor att leda skolans verksamhet som helhet så att alla eleverna får

möjlighet att nå kunskapsmålen och fullfölja sin utbildning. Men granskningen visar också exempel på några skolor där ett medvetet pedagogiskt ledarskap styrt utformning, genomförande och uppföljning av skolans arbete för att alla elever ska klara av utbildningen.

För att nå likvärdighet i utbildningen för varje elev är det angeläget att rektor säkerställer hög måluppfyllelse för alla elever, oberoende av vilket arbetslags insatser de är föremål för. Kvalitetsgranskningen har visat att så inte alltid är fallet.

Vissa elevgrupper löper större risk

Ledningen och personalen på vissa av de granskade skolorna är medvetna om faktorer som påverkar elevernas möjligheter att slutföra en fullständig gymnasieutbildning. Det visar sig till exempel i att de organiserar arbetet i programarbetslag och ämnesarbetslag för att skapa helhet, sammanhang och en god studiemiljö.

Forskning visar att särskilda insatser behövs för att förebygga studieavbrott hos elever som löper större risk att inte lyckas med sin utbildning. Det gäller t.ex. elever med

utländsk bakgrund, elever vars föräldrar har kortare utbildning, elever på yrkesförberedande och individuella program samt elever på utbildningar där de tillhör det under-representerade könet. Bland de granskade skolorna finns ett fåtal som gjort medvetna sådana satsningar. En skola har förstärkt modersmålsstöd och svenska som andraspråk och utvecklat formerna för kontakt med hemmen där vårdnadshavarna inte har svenska som umgängesspråk, och en annan har gjort särskilda insatser på program där kvinnliga respektive manliga elever utgör en liten minoritet.

En skola har satt in särskilda åtgärder inom idrott och hälsa, där många elever inte når målen. Skolan använder också schemat och fördelningen av kurser över åren för att skapa en arbetssituation för eleverna som kan minska frånvaro och avbrott. Några skolor låter eleverna få mer av karaktärsämnen och mindre av kärnämnen under det första året. Då får eleverna tidigt möta de ämnen de är mest intresserade av.

Skolorna lyfter fram elevernas frånvaro som den enskilt viktigaste faktorn för bristande framgång i studierna. Men de analyserar sällan vad frånvaron beror på. Särskilt undersöker skolorna sällan de förutsättningar för lärandet som skolan själv kan påverka och är ansvarig för, själva undervisningen.

Kontroll över vilka resultat som nås och deras orsaker

De granskade skolorna saknar i stor utsträckning ett systematiskt kvalitetsarbete. Många av dem har inte kontroll över vilka resultat som utbildningen leder till och deras uppföljning är mer inriktad på elevernas trivsel än kunskapsresultat.

Granskningen visar att skolorna sällan bedömer målpåfyllelsen och analyserar orsakerna till varför eleverna når eller inte når målen. Det är särskilt påfallande att läroplanens mål att sträva mot inte utvärderas. Bristande framgång förklaras ofta som elevens fel eller beroende på faktorer som skolan inte har ansvar för.

De granskade skolornas kvalitetsredovisningar brister i flera avseenden. Bland annat beskriver de ofta inte varför olika insatser genomförs och deras förväntade resultat.

Kunskap om verksamhetens utfall är A och O

För att lyckas i sitt uppdrag att få alla elever att fullfölja sin utbildning är det avgörande att huvudmannen har kontroll över sina processer och resultat. Men kvalitetsgranskningen visar att många av de granskade skolorna saknar ett systematiskt kvalitetsarbete. Flera skolor beskriver inte

ens vilka kunskapsresultat som deras verksamhet åstadkommer, särskilt inte på program- och kursnivå. Vanligare är att skolorna redovisar enkätbaserad statistik över elevernas trivsel. Reflektioner över andelen elever som fullföljer utbildningen är också sällsynta.

Det finns samtidigt exempel på motsatsen, där det regelbundet sammanställs information om verksamhetens utfall, t.ex. statistik över betyg, fullföljdsfrekvens, frånvaro och resultat från elev- och personalenkäter. Resultatinformationen framstår då dessutom som central i huvudmannens, skolledningens och arbetslagens verksamhetsanalyser.

I sällsynta fall framträder rektorers arbete med att som pedagogiska ledare skaffa direktinformation om undervisningens kvalitet i förhållande till läroplanens krav, lokala mål och i viss mån aktuell pedagogisk forskning. Det sker i en av de granskade skolorna genom frekventa lektionsbesök och anslutande samtal med både lärare och elever.

Det är i granskningen påfallande hur sällan skolornas

kunskap om utfallet av verksamheten på ett systematiskt vis sätts i relation till målen i uppdraget. Skolorna och huvudmännen blir därför i många fall svaret skyldiga på frågan om verksamheten svarar mot de nationella målen.

Särskilt betänkligt är att läroplanens mål att sträva mot sällan blir föremål för systematisk utvärdering. Okunskap råder därmed om skolans insatser för eleverna fungerar eller om de till och med är kontraproduktiva.

Analysera vad som påverkar kvaliteten

Utan en analys av vad som är orsakerna till att eleverna inte lyckas med sin utbildning är det inte möjligt att sätta in ändamålsenliga åtgärder. Bland de granskade skolorna är det mycket sällsynt med analyser av vad de resultat som nås beror på. Det saknas så gott som helt bedömningar av undervisningens betydelse för kunskapsresultaten, trots att det borde vara självklart att söka orsakerna just där.

Men det finns samtidigt positiva undantag där en bild av resultat, måluppfyllelse och orsaksförklaringar tydligt lagts till grund för åtgärder i syfte att minska studieavbrotten. I en kommun gäller det också på huvudmannanivån, där styrelsen för utbildningen efterfrågat en redogörelse för orsaker till avbrott.

På några få av de granskade skolorna är insatser som görs för att förbättra måluppfyllelsen baserade på en analys av orsakerna till hur väl eleverna uppfyller målen. Men inte lika ofta motiverar skolorna hur insatserna ska leda till förbättrade resultat. Graden av systematik i utvärderingen av insatserna skiftar också.

Svagheter i hanteringen av skolans resultat och deras orsaker medför att adekvata åtgärder uteblir. Men granskningen visar också att framgångsrika lösningar som faktiskt finns inte sprids till andra delar av skolan.

För att öka måluppfyllelsen är det viktigt att fokusera på orsaker i verksamheten, inte hos individen. Flera av de granskade skolorna förklarar ofta studieavbrott och bristande framgång i studierna med externa faktorer utan att skolan begrundar sitt eget ansvar. Eleverna själva ger en helt annan bild av vad som har betydelse för om de ska klara av utbildningen, t.ex. vikten av att ha lärare som inspirerar och ger återkoppling i lärandet. Exempel på insikt finns i en granskad skola som i sin kvalitetsredovisning framhåller att skulden för misslyckande i studierna inte ska läggas på eleverna.

Kvalitetsredovisningen ska sammanfatta och leda framåt

Skolornas och kommunernas kvalitetsredovisningar är avsedda att vara ett nav i det ständigt pågående förbättringsarbetet för att nå det nationella uppdragets mål. Det finns bland granskade skolor och kommuner några som har en utförlig kvalitetsredovisning där denna verkar ha en styrande roll i skolans kvalitetsarbete. Men på många skolor beskriver redovisningen snarare insatser än att redogöra för måluppfyllelsen, orsakerna bakom denna och hur åtgärderna ska leda till önskat resultat. Kvalitetsredovisningen blir snarare ett självändamål än ett dokument som fyller en praktisk funktion för styrning, delaktighet och insyn.

Några av de granskade kvalitetsredovisningarna redovisar dock måluppfyllelsebedömning och orsaksanalys. Ett exempel är en redovisning som slår fast att arbetet med elever som riskerar att avbryta studierna ska inriktas mot att de får ett samlat betygsdokument med så många poäng som möjligt i stället för att gå över till ett individuellt program eller avbryta studierna helt.

Utbud av utbildningar som passar eleverna

De flesta elever i de granskade kommunerna har tillgång till ett allsidigt utbud av utbildningar. Valmöjligheterna inom programmen är ofta goda och skolorna anpassar i hög grad vilka kurser som erbjuds efter elevernas önskemål. Skolorna erbjuder flexibla möjligheter för eleverna att byta studieväg. Däremot är samarbetet mellan gymnasieskolan och grundskolan ofta otillfredsställande.

Flexibelt utbildningsutbud efter elevernas önskemål

Forskning visar att studieavbrott är vanligare bland elever som inte kommit in på den utbildning de helst vill gå. De flesta kommuner som granskats strävar också efter ett brett utbud av utbildningsvägar som är anpassat efter elevernas val. Mindre kommuner och skolor har naturligt nog svårare att erbjuda ett allsidigt utbildningsutbud.

Ofta är målet att eleverna ska komma in på sitt förstahandsval, och exempel finns på hur antalet utbildningsplatser utökats med kort varsel för detta syfte. Samtidigt visar granskningen skolor som konstaterat samband mellan sen intagning och tidiga avbrott. Stor problem i elevgrupperna i följd av detta har lett till att man avstår från utökning av platsantalet i ett sent skede.

En av de granskade kommunerna har som uttalat mål att tillgodose förstahandsvalen – just för att öka genomströmning och måluppfyllelse. Där bevakar studie- och yrkesvägledningen de elever som inte kommit in på sitt förstahandsval och erbjuder dem lediga platser som uppstår.

I allmänhet styr elevernas önskemål och behov hur skolorna sätter samman sina kursutbud och utbildningar. Granskningen visar samtidigt att det t.ex. förekommer felaktiga övergångar till specialutformat program i stället för särskilda stödåtgärder eller fiktivt förlängd undervisning så att betyg inte sätts vid kursens slut utan senare samt möjlighet att gå om kurser utan att det finns stöd för det i författningarna. Reducerat program används sällan på de granskade skolorna, trots att det är ett sätt att få fler elever att slutföra en utbildning. Ett fåtal av de granskade

skolorna använder både reducerat program och alternativa inriktningar – bland annat med respektive utan kursen Fysik B på Naturvetenskapsprogrammet – för att motverka studieavbrott.

Utbudet av kurser för individuellt val är oftast stort, bland annat genom samverkan mellan alla gymnasieskolor i en kommun. I sådana fall behöver eleverna förflytta sig mellan skolor, vilket ökar frånvaron och därmed risken för studieavbrott. I en kommun har skolledningen angripit problemet genom att följa upp frånvaron och kartlägga orsakerna till att elever saknar betyg i kurser inom det individuella valet.

Synen på de individuella programmen skiljer sig påtagligt mellan de granskade huvudmännen. I en kommun framstår individuella programmen som en ny, lokalt utformad skolform mellan grundskola och gymnasieskola – som ett treårigt alternativ till nationella program för elever som har studiesvårigheter. Kommunen har därmed fjärrmat sig från de individuella programmens huvudsakliga funktion, att förbereda elever för studier på ett nationellt program.

I motsats till detta finns exempel på kommuner som vill minimera antalet elever på individuella program. Bland annat förekommer i en kommun en uttalad policy att elever ska få extra stödinsatser på nationella program istället. Statistik visar att elever som övergått från ett nationellt till ett individuellt program i liten utsträckning slutför studierna på ett nationellt program.

Granskningen visar också tecken på att elever i vissa fall får byta studieväg eller avbryta studierna för lättvindigt och utan utredning. En av de granskade skolorna har en uttalad ambition att det ska vara svårt att avbryta studierna. Skolan utgår ifrån att det i de flesta fall går att hjälpa eleven med stödinsatser.

Ett proaktivt exempel på att motverka studieavbrott

på grund av felval är de uppföljningssamtal som en av de granskade skolorna ger varje elev om hur gymnasiestudierna börjat och om studievalet blivit det rätta. Förebyggande insatser är annars ovanliga.

Gymnasieskolan och grundskolan behöver samarbeta

Många slag av svårigheter som eleverna erfar i sina gymnasiestudier har sina rötter redan i grundskolan, och övergången mellan skolformerna kan i sin tur skapa ytterligare problem. Därför är samarbete i ett 12-årsperspektiv angeläget. Många av de granskade kommunerna och skolorna anser dock själva att samarbetet över skolformsgränsen och helhetsgreppet om barn- och ungdomsutbildningen är otillfredsställande. Särskilda svårigheter följer när en gymnasieskola tar emot elever från många grundskolor.

Men granskningen visar även exempel på utvecklade former för gymnasieskolors samarbete med grundskolorna. Några exempel är väl fungerande system för informationsöverföring och system för att fånga upp de elever som haft problem med studierna i grundskolan.

Huvudmännen och skolorna bör se barn- och ungdomsutbildningen som en helhet för att göra övergången mellan skolformerna mindre dramatisk. Forskning visar att den kraftiga förändringen av krav och arbetsformer i gymnasieskolan jämfört med grundskolan är en förklaring till vissa elevers studieavbrott. För att motverka denna "gymnasiechock" inleder några gymnasieskolor utbildningen med introduktionsveckor eller liknande arrangemang. En del av skolorna planerar också verksamheten så att eleverna tidigt får möta karaktären på sitt program.

Goda vuxenkontakter och studie- och yrkesvägledning

Hur väl varje elevs vuxenkontakter fungerar är i stor utsträckning personberoende på de granskade skolorna. Till exempel kan det förekomma skillnader i grundläggande värderingar mellan olika vuxna på skolan.

Många av de granskade skolorna använder mentorer och programarbetslag för att ge eleverna goda vuxenkontakter. Effekten av exempelvis arbetslagen skiljer sig dock åt. I vissa fall existerar de bara formellt medan de i andra fall genomsyrar skolans verksamhet.

Studie- och yrkesvägledningen är bristfällig på många grund- och gymnasieskolor och saknas i några fall helt. Vissa skolor har däremot satsat på nära samverkan mellan vägledning, elevvårdspersonal, lärare och skolläda för att motverka studieavbrott.

Skolans vuxna har ansvar för eleven

För att eleverna ska finna sig till rätta i skolan och lyckas med utbildningen är det viktigt att de har tillgång till goda vuxenkontakter på skolan. Forskning understryker vikten av att lärare och annan personal engagerar sig i elevernas utbildning, har höga förväntningar, har tilltro till deras förmåga, är lyhörda för vars och ens behov, ser helheten i

elevens situation och tar ansvar för att vidta åtgärder om det behövs.

Många elever på de granskade skolorna framhåller dels att goda vuxenkontakter är av stort värde för deras skoltillvaro, dels att lärare och annan personal i många fall visar ett stort engagemang för dem. På flera håll beskriver elever betydelsen av framgångsrika lärarinsatser, som bland annat medfört att de fått tillbaka den lust att lära som de förlorade under grundskolans senare del.

Men skillnaderna är betydande mellan program, ämnen, arbetslag och enskilda lärare. Vissa lärare accepterar inte fullt ut elevsociala uppgifter som en del av yrket.

För att ta ett särskilt ansvar för elevens utbildning har skolorna genomgående, och med olika framgång, ersatt den traditionella klassföreståndaren med en mentor. På två av de granskade skolorna motsvaras funktionen av en så kallad elevhandledare respektive studiehandledare, som i båda fallen har till uppgift att ta ett övergripande och långtgående ansvar för att den enskilde eleven fullföljer sin gymnasieutbildning. Flera skolor schemalägger mentorstid för att kontakter mellan elev och mentor ska komma till stånd.

Även med övriga lärare framstår kontaktmöjligheterna ofta som goda, bland annat genom att de ofta är tillgängliga under skoldagen. Exempel på hur personal även utöver ordinarie lärare sätts in för att stimulera, handleda och stödja enskilda elever i strävan att alla ska fullfölja sin utbildning är så kallade coacher verksamma vid en flexibel del av skolan som kallas Lärcentrum.

Flexibla stödformer, med bland annat små undervisningsgrupper och så kallade stugor för stödundervisning med generösa öppettider, främjar också vuxenkontakterna på de granskade skolorna. En skola har en särskild policy för hur vuxna ska bemöta eleverna.

Mentorskap och arbetslag är de två mest påtagliga exemplen på förebyggande åtgärder för att främja elevens möjligheter att fullfölja utbildningen. På en del av de granskade skolorna stannar arbetslagen på organisationstablan medan de i andra fall visar sig fungera mycket väl. Det finns skolor där de genomsyrar personalens förhållningssätt och faktiska insatser för eleverna.

Lyhörighet inför elevens studiesituation och ett personligt engagemang från lärarna framträder på ett par granskade skolor som en medveten och även framgångsrik strategi för att motverka studieavbrott. Lägerskola i början av utbildningstiden är ett annat exempel på hur skolor försöker bygga goda relationer med eleverna. Hemklassrum för en trygg miljö är ytterligare ett medel som används vid skolor som granskats.

Information om elevens utveckling

Eleven måste ha god insikt i hur de egna studierna utvecklas för att de egna och skolans insatser ska samverka fram till goda kunskapsresultat. Ett redskap för detta är krav på utvecklingssamtal. Sådana hålls i allmänhet som föreskrivet på de granskade skolorna. Men det är inte ovanligt att mentor saknar information från andra lärare och att det inte finns rutiner för att ge eleverna direktinformation.

Kvaliteten i utvecklingssamtalen skiftar betydligt mellan och inom skolorna. Bland annat är detta en följd av brister i uppföljning och analys av elevernas kunskapsutveckling. Det beror i sin tur t.ex. på bristande rutiner för att ge eleverna information och på dålig informationsöverföring mellan mentorer och undervisande lärare.

Ett exempel hur en av de granskade skolorna agerar för att motverka studieavbrott är att för varje elev upprätta en framtätsyttande individuell studieplan, med grundskolan som förebild, för att samla skolans insatser för eleven.

Samverkan inom och utom skolan

För att möta eleverna på bästa sätt är organisering i arbetslag med en begränsad krets av lärare kring eleven är en av de vanligaste formerna för hur de granskade skolorna försöker bygga upp samarbete och gemensamma förhållningssätt inom skolan.

På några av de granskade skolorna arbetar elevvårdspersonalen med att stödja arbetslagets lärare i deras arbete med eleverna. På andra skolor står det i stället klart att elevvården borde kunna tas till vara på ett bättre sätt för att få elever att fullfölja sin utbildning.

Rektor bör ta ansvar för att arbeta med skolans värderingar så att de inte motverkar möjligheterna för elever att fullfölja utbildningen. Exempel på sådana värderingar är att individuella och vissa nationella program värderas lägre än andra och att elever i behov av särskilt stöd betraktas som avvikande. Inom åtminstone delar av några granskade skolor framkom ett förhållningssätt där personalen hänvisar till att gymnasieskolan är en frivillig skolform och att det därför är upp till varje elev om den vill avbryta utbildningen. På en av de granskade skolorna har man arbetat med personalens värderingar för att motverka marginalisering av elever. Arbetet är en följd av att enkäter visat att elevernas självförtroende varierar mellan programmen.

Forskning visar att särskild social och kulturell kunskap är betydelsefull för att förstå och bemöta eleverna. Samtidigt står det klart att den inte finns i den utsträckning som krävs. För att framgångsrikt möta eleverna med deras skiftande behov och förutsättningar har några skolors personal fått kompetensutveckling för att bland annat öka sin sociala och kulturella kunskap. Utbildning kring ungdomskulturer är ett annat exempel på att förstärka av lärarkompetensen.

Skillnaderna är stora mellan de granskade skolorna när det gäller hur långt de har kommit i att utveckla samarbetet med aktörer utanför den egna skolan, till exempel socialtjänsten. Det arbetet är nödvändigt för att hantera faktorer utanför skolan som påverkar elevens situation.

Studie- och yrkesvägledning

Val av rätt utbildning är en avgörande faktor för hur framgångsrika studierna blir. Det är därför mycket viktigt att eleverna får stöd och vägledning från skolan – både grundskolan och gymnasieskolan – för att göra välgrundade och hållbara val.

Kvalitetsgranskningen visar att studie- och yrkesvägledningen hos fler av de granskade huvudmännen inte är en organisk del av det lokala skolsystemet som helhet i de granskade kommunerna. Vissa skolor saknar studie- och yrkesvägledare helt, vilket framför allt gäller små fristående skolor. Samarbetet mellan grundskolans och gymnasieskolans vägledning är ofta outvecklat eller saknas. Granskningen visar också exempel på kommunala huvudmän som håller sig med mycket små vägledningsresurser i grundskola. Det innebär ett otillräckligt stöd för eleverna i deras gymnasieval och kan bidra till felval och en större benägenhet att avbryta utbildningen. Vid gymnasieskolan i samma kommun uppgav i en enkätundersökning endast omkring hälften att de fått den hjälp de behövt av studie- och yrkesvägledaren.

Men granskningen visar också exempel på skolor som gjort särskilda satsningar på studie- och yrkesvägledningen för att alla elever ska klara av sin utbildning. Vägledarna är då en strategisk resurs i skolans arbete för att motverka studieavbrott – i nära samarbete med andra personalkategorier. Arbetet har också för eleverna ökat andelen fullföljda kurser, t.ex. genom att öka medvetenheten om betydelsen av ett slutbetyg och att följa upp om elever som tidigare har avbrutit studierna vill komma tillbaka.

Välgrundade val av utbildningsväg är en nyckel till framgång i studierna. Rektorer inom både grundskolan och gymnasieskolan har därför enligt läroplanen ansvar för att studie- och yrkesorientering organiseras så att eleverna får vägledning för att göra hållbara val inom och efter skolan.

Där vägledningen är en strategisk del av skolans system för att lösa sitt uppdrag att utbilda eleverna är samverkan med grundskolans vägledare en naturlig del. Vidare är det viktigt att eleverna får information om utbildningens uppbyggnad av skolledning och mentor för att de ska bli delaktiga i ansvaret för att fullfölja studierna.

Varje vuxen måste ta sin del av ansvaret för eleven

Att möta eleven på ett sätt som gör studierna framgångsrika ställer krav på både enskilt och kollektivt ansvarstagande från skolans vuxna. Vissa av de granskade skolorna saknar en strukturerad samverkan mellan olika personalkategorier. Hanteringen av elever i svårigheter karaktäriseras där av att ärenden lämnas över i flera led, i stället för att varje vuxen i skolan tar ansvar för eleven. Exempel från granskningen visar hur elevärenden lämnas över från undervisande lärare till mentor, från mentor till elevvård, från elevvård till studie- och yrkesvägledare, från studie- och yrkesvägledare till rektor.

En väl utvecklad studie- och yrkesvägledning och andra centrala funktioner för att främja elevernas möjligheter att lyckas med sin utbildning kan samtidigt medföra en risk för att lärare lämnar över problemhanteringen till specialfunktionärerna. Forskning visar att vissa lärare avhänder sig ansvaret för att hantera en elevs studieproblem genom att överlåta det på studie- och yrkesvägledaren samt att många elever inte haft någon kontakt med lärare om sina studieproblem innan de avbröt studierna.

Forskning visar också att studie- och yrkesvägledare ibland förordar studieavbrott framför andra lösningar på elevens problem samt att hälften av de elever som avbröt studierna ångrar att de gjorde det. Arbetet måste motverka avbrott och det är viktigt att varje vuxen i skolan tar sin del av ansvaret för att eleven får möjlighet att fullfölja sin utbildning.

En god studiemiljö

De granskade skolornas syn på en god studiemiljö handlar ofta om elevernas trygghet och trivsel, inte om mer konkreta förutsättningar för lärandet. En majoritet av eleverna säger sig trivas, men det finns de på marginalen som inte gör det och därför löper större risk att inte fullfölja utbildningen.

Eleverna beskriver i de flesta fall att deras lärare har ett respektfullt förhållningssätt och att de engagerar sig i elevernas utbildning.

Elevernas delaktighet lever däremot inte upp till de krav som kan ställas på gymnasienivå. Särskilt bristfälligt är elevernas inflytande på undervisningen, något som de granskade skolorna mycket sällan utvärderar.

Motivation för lust att lära

En god studiemiljö – i vid mening – är självfallet betydelsefull för hur väl eleverna finner sig till rätta i skolan. Det är dock viktigt att inte se enbart trivsel som liktydigt med en god studiemiljö, som också måste rymma mer konkreta förutsättningar som gynnar lärandet. När skolor skaffar sig en bild av hur den egna verksamheten utfallit undersöker

de oftast just trygghet och trivsel. Även i de fall 90 procent av eleverna upplever trygghet och trivsel är det ett allvarligt problem att 10 procent inte gör det. Forskning visar att en negativ social skolsituation leder till skolrötthet, som i sin tur är en vanlig förklaring till studieavbrott.

De granskade kvalitetsredovisningarna innehåller endast undantagsvis en analys av vad bristande trygghet och trivsel beror på. De redovisar inte heller åtgärder för att komma till rätta med bristerna. Det är också sällsynt att bristerna kopplas till hur verksamheten i skolan är utformad, exempelvis när det gäller arbetsbelastning och möjligheter till inflytande.

En del elever på de granskade skolorna framhåller sin otillfredsställelse med stress, otillräckligt vuxenstöd, svag utbildningsplanering, dålig samordning av provtillfällen, bristande planering av utbildning på arbetsplatser m.m.

Bland de skolor som granskats finns samtidigt de som

målmedvetet verkar för att utforma utbildningsmiljön för trygghet, lust att lära och framgångsrika studier. Det förekommer allt ifrån genomgripande ombyggnad av skolans lokaler till handlingsplaner för goda studievevanor, arbete med att stärka elevernas motivation, självförtroende, ansvarstagande och förmåga att lära till att servera alla elever frukost på skolan.

Exempel finns vidare på hur mycket stora skolor genom ett målinriktat arbete har skapat förutsättningar för elevernas lärande som också ökat trivseln och framgången i studierna. Den stora skolan har skapat små skolor inom sig, organiserade kring program, arbetslag och lokaler.

Lärares förhållningssätt

Lärares betydelse för elevens studier kan inte underskattas, vare sig i själva lärandet eller hur eleven blir bemött under sin skoltid. Den bild av sina lärares och annan personals förhållningssätt som eleverna i denna granskning förmedlar visar framför allt ett respektfullt bemötande och att skolans vuxna engagerar sig i elevernas utbildning. Bilden rymmer samtidigt en variation i hur väl olika lärare lever upp till läroplanens krav på ett demokratiskt förhållningssätt och hur målmedvetet de arbetar för att stärka elevens vilja och förmåga att lära. Det finns också exempel från skolorna på hur en nedlåtande attityd och bristande föredöme från skolans vuxna i stället präglar åtminstone en del av verksamheten, utan att skolledningen tagit itu med problemen. Sådana avvikelser är självfallet inte acceptabla.

Hantering av kränkningar

Den raka motsatsen till lust att lära är att i skolan bli utsatt för kränkningar, som naturligt nog har ett starkt samband med studieavbrott. På de granskade skolorna uppges kränkningar vara sällsynta. Eleverna beskriver i allmänhet att skolan skulle klara av att hantera dem om de förekommer. De flesta av skolorna har också rutiner för detta.

Det är vanligast att skolor har ett reaktivt sätt att hantera kränkningar och i lägre grad arbetar med proaktiva insatser. Skolorna behöver som regel utveckla det förebyggande arbetet mot kränkningar genom att fokusera på de andelar av eleverna som vid kartläggningar inte uppger sig vara trygga eller trivas.

Elevers delaktighet och inflytande

Att få vara med och påverka och ta ansvar för den egna utbildningen är en viktig framgångsfaktor för att lyckas med studierna. Granskningen visar stora skillnader i elevinflytandet på de granskade skolorna, och det är påtagligt hur beroende detta är av läraren. Detta tyder på brister i hur rektorerna säkerställer likvärdigheten i utbildningens kvalitet.

Kvalitetsgranskningen visar att elevernas insikter i utbildningssystemets mål framför allt stannar vid kursplaner och betygskriterier, medan läroplanens innehåll ofta inte är känt. Men det finns undantag, bland annat en skola där varje elev får ett exemplar av läroplanen som bildar utgångspunkt för arbete med inflytandet.

Uppföljning och utvärdering av hur framgångsrikt skolans arbete är med elevernas delaktighet, inflytande och ansvarstagande saknas till stora delar. Ibland lägger skolan över olika delar av sitt ansvar för utbildningen på eleven, vilket självfallet inte är syftet. Exempel finns också på att olika plandokument beskriver elevinflytande som ett prioriterat område, men att det i verkligheten fungerar dåligt. Två exempel är klassrådstitid som inte används och elevpåverkan på undervisningen som stannar vid att få välja mellan muntligt eller skriftligt prov.

Forskning visar att elever som är delaktiga i planering och genomförande av skolans verksamhet stärker motivationen, ansvarstagandet för studierna, självförtroendet och förmågan att lära. Överlag framstår elevernas delaktighet och inflytande som otillfredsställande. På gymnasienivå ska eleverna kunna förvänta sig att möta betydligt mer avancerade former för sin påverkan och sitt ansvarstagande än i grundskolan.

När den elevdemokratiska aktiviteten i stället avtar, ger rektorer och lärare ofta förklaringen att eleverna inte i någon större utsträckning efterfrågar inflytande över exempelvis undervisningen. Man bortser då från att skolan också har en uppgift att motivera eleverna för delaktighet.

Inflytandet över det mest centrala, undervisningen, framstår ofta som minst utvecklat. Frågan står inte heller på särskilt många skolors agenda för förbättring och attityden från lärarhåll är ibland negativ.

Anpassning till individen inom ordinarie undervisning

Den ordinarie undervisningens anpassning till den enskilda elevens förutsättningar och behov är svagt utvecklad och lågt prioriterad på de granskade skolorna. Skillnaderna mellan olika lärare är stor och många elever har negativa erfarenheter av enformig undervisning.

När undervisningen anpassas efter eleverna sker det ofta gruppvis och med organisatoriska medel. Att eleverna får olika mycket undervisningstid för att nå målen är sällsynt.

Utformningen av undervisningen är i allmänhet inte systematiskt inriktad på läroplanens mål. Men en del skolor anpassar undervisningen i kärnämnen till programmets karaktär, vilket ökar andelen elever som når målen.

Utgångspunkt i elevens unika förutsättningar

Hur undervisningen utformas och genomförs har en avgörande betydelse för elevens möjligheter att nå framgång i studierna. Det är också givet att hänsynstagande till den enskildes unika förutsättningar, behov och mål har stor betydelse. Men huvudmännens och skolornas strategier uppehåller sig i liten utsträckning vid just undervisningens

kvaliteter och särskilt anpassningen till varje elev. De fall av individanpassning som förekommer i skolornas arbete syftar oftast till att ta hänsyn till elever som behöver särskilda insatser, inte på att ge alla elever optimala förutsättningar för sitt lärande.

Det förekommer visserligen lösningar för att bättre motsvara elevernas behov på de granskade skolorna. Men de riktar sig ofta till grupper av elever, inte individer. Lösningarna har också framför allt en organisatorisk karaktär, såsom olika stora grupper, olika nivåer, timantal och studietakt.

Graden av individanpassning beror oftare på skillnader mellan lärare än på skolans pedagogiska ledarskap. På en del av de granskade skolorna når lärarna särskild framgång bland elever med låga intagningsvärden. Skolorna förklarar att utgångsläget tvingat fram ny individanpassad undervisning utifrån elevernas förutsättningar.

Skillnader märks också mellan ämnen och program.

Att dessa skillnader tillåts bestå är ytterst ett resultat av att skolhuvudmannens styrning och rektors ledning inte förmått att säkerställa likvärdig och hög kvalitet i detta centrala avseende.

Det är en genomgående iakttagelse att huvudmannens och skolornas strategier i liten utsträckning uppehåller sig vid anpassningen till varje elev. Till stor del saknas också en systematisk utvärdering av hur undervisningen anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

De skolor som låter undervisningen utgå från elevens förutsättningar utmärks av ett förebyggande förhållningssätt, som visar sig i allt ifrån utbildningens organisation till lärarnas engagemang.

Flexibilitet i tidsanvändningen

Utformningen av gymnasieskolan erbjuder en särskild möjlighet att anpassa utbildningen så att den gynnar elevens möjligheter: skolans frihet att dimensionera tidsomfattningen av kurserna efter vad varje elev behöver för att nå målen. Men granskningen visar att det är mycket sällsynt att skolorna anpassar mängden tid för elevernas lärande utifrån deras individuella förutsättningar, behov och mål.

I den mån det förekommer någon form av flexibilitet i tidsanvändningen är det ofta fråga om skillnader i volym lika för alla elever på ett visst program. Flera exempel finns på att undervisningstiden i kärnämnen på vissa program utökas. På en skola kan eleverna redan från början för vissa kurser välja mellan olika långa eller omfattande alternativa. På en annan har tidstilldelningen skett med utgångspunkt i erfarenheter från tidigare betygsutfall. Det finns också fall där elever vid behov kan få lägga till ytterligare tid i slutet av en kurs men det antar då snarare formen av särskilt stöd. Det finns också exempel på skolor som ger eleverna möjlighet till förlängd utbildningstid till mer än tre år.

Några av de granskade skolorna har låtit kurser fortsätta utan ytterligare lärarinsatser efter undervisningstidens slut. Syftet är att eleverna på egen hand ska förbättra sina resultat innan de får sina slutbetyg. Det strider mot bestämmelsen att betyg ska sättas vid kursens slut.

Variation i arbetsformer

Många elever beskriver att enformig undervisning gör det svårare att lyckas med studierna. De anser också att graden av variation är starkt lärarberoende.

Forskning visar att elevers ibland negativa erfarenheter av undervisningen ökar risken för att de avbryter studierna. Det kan t.ex. handla om för teoretisk undervisning och hög studietakt som bidrar till studietrötthet.

Kvalitet i undervisningen enligt läroplanen

Läroplanen innehåller en rad kvalitetskrav på undervisningen som syftar till att varje elev ska få det stöd i sitt lärande som gör att han eller hon klarar utbildningen. Men läroplanen styr undervisningens utformning endast i liten grad på de granskade skolorna, även om skillnaderna är stora mellan olika skolor.

Betyget lcke godkänt är särskilt vanligt i kärnämnen på yrkesförberedande program och forskning visar att de låga resultaten bland annat beror på arbetssätt och undervisningens inriktning. Eleverna på yrkesförberedande program värdesätter till exempel anpassning av kärnämnet till programmets karaktär.

Anpassning av kärnämnen på yrkesförberedande program kan alltså fungera bra för att möta eleverna. Men eleverna framhåller i en del fall att kravnivån för samma betyg skiljer sig åt mellan utbildningsvägar trots att målen är desamma.

Kvalitetsgranskningen visar att läroplanens kvalitetsmål om t.ex. vikten av elevers initiativförmåga, ansvar och kritiskt tänkande ofta saknas i allt ifrån skol- och arbetsplaner till utvärderingar och kvalitetsredovisningar. Det är också Skolinspektionens uppfattning att om verksamheten bättre överensstämde med dessa mål skulle elevernas möjligheter att fullfölja sin utbildning vara större.

Särskilt stöd utifrån varje elevs behov

Många av de granskade skolorna genomför omfattande kartläggningar för att upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Men formerna för att utreda orsakerna till stödbehov, utforma ändamålsenliga åtgärder och utvärdera insatserna är mer outvecklade.

Det särskilda stödet domineras av så kallade stugor, dit elever kan vända sig för att få hjälp av lärare. Stödåtgärder sätts i många fall in sent och olika insatser är inte samordnade. Åtgärdsprogram som upprättas för elever i behov av särskilt stöd är ofta otillräckliga och förskjuter ansvars-tagandet från skolan till eleven. En del skolor arbetar förebyggande genom att särskilt rikta in sig på att minska elevernas frånvaro.

Särskilt stöd för alla som behöver

För att motverka att eleven inte kommer att fullfölja sin utbildning har flera av de granskade skolorna vinnlagt sig om att tidigt fånga upp elever i behov av särskilt stöd. Exempel finns till och med på att gymnasieskolans personal testar eleverna i grundskolans årskurs 8 för att förbereda stödinsatser. Flera skolor konstaterar själva att de förlorar tid i början av gymnasieutbildningen och att rätt stöd inte alltid kan sättas in från start.

I granskningen vittnar elever också om hur de fått nya möjligheter att lyckas med studierna genom att gymnasieskolan mött deras behov på ett helt annat sätt än grundskolan. Kartläggningarna av elevernas stödbehov har i vissa fall lett till anpassning av den ordinarie undervisningen och särskilt stöd har därmed inte blivit nödvändigt.

Ett tecken på skolors reaktiva i stället för proaktiva agerande är den tyngd som fästs vid korrigerande former av särskilt stöd i jämförelse med en individanpassad utformning av den ordinarie undervisningen. Mer lärarresurser och mer undervisning för eleven sätts in utan att man har bedömt om något i den ordinarie undervisningen hade kunnat förändras.

Det finns i princip ingen gräns för hur långtgående insatserna ska vara inom ramen för särskilt stöd. Men när över hälften av eleverna inte når målen för utbildningen är det inte möjligt att tillgodose alla behov med särskilt stöd. I stället måste de ordinarie processerna kring elevernas lärande omprövas och bättre anpassas till elevernas förutsättningar.

Åtgärdsprogram

Skolans insatser när eleven riskerar att inte nå utbildningsmålen ska redovisas i åtgärdsprogram. Kvalitetsgranskningen visar att dessa ofta är bristfälliga på de granskade skolorna. Ibland upprättas de inte alls, trots att skolan är skyldig att göra det.

Åtgärderna är ofta inte inriktade på vad skolan ska göra, utan på vad eleven ska göra, såsom att "skärpa sig", öka sin närvaro eller göra läxorna. Av åtgärdsprogrammen framgår sällan om elevens behov och problemens orsaker har utretts eller inte.

Information saknas också ofta om vilka mål som åtgärderna ska leda till. I bland får eleven ta ansvar för att söka stöd, trots att eleven kanske framför allt behöver stöd för att utveckla sitt ansvarstagande. Det saknas i många fall en systematisk uppföljning och utvärdering av åtgärderna.

Rätt åtgärder vid särskilt stöd förutsätter tydliga mål för åtgärderna, insikt om vilka svårigheter eleven har och vad de beror på. Åtgärdsprogrammet måste tydligt visa hur skolan ska arbeta för att tillgodose elevens behov och hur åtgärderna kommer att följas upp och utvärderas.

Frånvaro

Elevfrånvaro är ofta ett tecken på svårigheter i studierna, och forskning visar att studieavbrott i de flesta fall föregås av hög frånvaro. Skolan måste systematiskt följa upp när eleverna uteblir från skolarbetet och utreda orsakerna. Granskningen visar stora skillnader mellan och inom skolorna i att hantera frånvaroproblem. I vissa fall gör skolan inga särskilda insatser för att komma till rätta med dem, särskilt inte för att angripa deras orsaker.

Huvudmannen och skolan har i andra fall gjort omfattande ansträngningar för att öka elevernas närvaro. Grundläggande för både analyser och åtgärder är att skolan har kontroll över hur frånvarosituationen ser ut, för varje elev och för skolan som helhet, och hur den förändras över tid. Bland annat finns från granskningen exempel på att man infört avstämningssystem där också vårdnadshavarna involveras tidigt när frånvaro uppkommer. En erbjuder sina lärare mobiltelefoner för att snabbt kunna ta kontakt med elever som oanmälda uteblir från en lektion.

På en av de granskade skolorna, som har en strategisk helhetssyn på hur skolan ska arbeta för att alla elever fullföljer utbildningen, är motverkande av frånvaro central. Insatserna präglar tydligt det dagliga arbetet och har lett till att frånvaron där minskat med mer än 30 procent. I motsats till denna skola utgår en annan med ambitioner att minska frånvaron från att denna betingas av faktorer knutna till eleven, såsom en besvärlig social situation eller dator-

spelande på nätterna. Eleverna där ger dock helt andra exempel på vad som är viktigt för att öka närvaron, t.ex. inspirerande lärare och bättre feedback.

I en tredje skola har skolledningen ett uttalat krav på att lektionerna ska upplevas så intressanta av eleverna att det är meningsfullt för dem att delta. Skolledningen angriper problemen genom noggrann uppföljning av frånvaron, kartläggning av orsaker och genom att sätta den informationen i samband med att elever saknar betyg i kurser. Åtgärder riktas inte minst mot hur utbildningen organiseras och bedrivs. Ett exempel på detta är att samma starttid har införts alla skoldagar på ett program för att underlätta för eleverna att skaffa sig fasta rutiner för att komma till skolan. Ett annat exempel är att skolan i sin uppföljning konstaterat att många elever saknar betyg i kurser inom det individuella valet. För att göra utbudet av sådana så stort som möjligt sker samverkan med andra gymnasieskolor. Det kan innebära att eleverna får förflytta sig, och det har i sin tur visat sig påverka närvaron negativt. Utifrån analys av problemet har åtgärder kunnat vidtas som minskar frånvaron.

Skolledningen genomför vidare regelbundna enkätundersökningar med såväl elever som personal för att få information om olika typer av faktorer som kan ha betydelse för frånvaron och ytterst möjligheterna att klara utbildningen. Exempel finns också på att skolan arbetar aktivt med alltifrån elevens motivation till undervisningens kvalitet för att elevens obenägenhet att ta emot skolans erbjudanden minimeras.

Behovsanpassat stöd och ändamålsenliga metoder

Forskning visar att elever som avbrutit sin utbildning efterfrågar särskilt stöd som bättre hade svarat mot just deras behov och svårigheter samt uppger att stödet till dem kommit för sent, haft för liten omfattning eller till och med saknats. Forskning visar också att det särskilda stödet till elever är mer bristfälligt i gymnasieskolan än i grundskolan.

Vissa av de granskade huvudmännen och skolorna betonar starkt särskilda stödinsatser, både i sina strategier och i resurstilldelningen. En skola har exempelvis som mål att olika insatser, framför allt ett utvecklat särskilt stöd, ska medföra att 92 procent av eleverna fullföljer sin utbildning inom fyra år. Andra skolor har tvärt om en mycket begränsad stödverksamhet och det framstår tydligt att eleverna där upplever att de inte får tillräcklig hjälp från skolan.

Volymen av särskilt stöd domineras på många skolor av så kallade stugor, dit eleverna kan komma för att få hjälp i skolarbetet under vissa tider. En positiv sida av detta sätt att organisera särskilt stöd är att öppenheten bidrar till att eleverna inte ser stödet som stigmatiserande när även

elever som siktar på högre betyg kommer till stugorna. Olika stödinsatser är ofta bristfälligt samordnade på de granskade skolorna. Ofta måste eleven att själv söka sig till stödutbudets olika delar, vilket leder till ingen av skolans vuxna kan överblicka det stöd elevens får.

Det förekommer också dålig matchning mellan utbud och efterfrågan på särskilt stöd på de granskade skolorna. Skolorna har ofta standardiserade stödformer att erbjuda eleverna.

Metoderna för att närmare utreda de enskilda elevernas stödbehov är ofta bristfälligt utvecklade. Detta gäller också skolornas utvärdering av ändamålsenligheten i insatserna. Avvägningen mellan förebyggande insatser inom den ordinarie undervisningen och det särskilda stödets utformning framstår som en viktig del i en sådan analys.

De granskade skolornas analys av stödbehovens orsaker i skolans reguljära undervisning är otillfredsställande. Granskningen avslöjar att stödbehov framför allt ses som individens problem och inte organisationens.

Stödinsatser bör vara inkluderande

Målet är att skolans insatser för elevens lärande så långt möjligt ska ske genom variation av den ordinarie undervisningen eller i anslutning till den. Flera former av särskilt stöd som de granskade skolorna erbjuder har i stället en exkluderande karaktär. Stödbehovet leder vanligen till en lösning utanför den ordinarie undervisningen, inte till att den förändras.

Skolornas strategier skiljer sig dock markant åt, vilket blir särskilt tydligt i synen på de individuella programmen. I vissa skolor är det ett uttalat mål att minimera antalet elever som går över till individuellt program vid studiesvårigheter. På annat håll fungerar individuella program närmast som ett ordinarie och sökbart alternativ för elever som annars skulle följa ett nationellt program med individanpassad undervisning och lämpliga former av särskilt stöd.

Bland de granskade skolorna finns också enstaka exempel på system för särskilt stöd som i huvudsak bygger på ett inkluderande synsätt. Det fungerar framför allt genom ett strukturerat arbete som hela personalen är involverad i och som syftar till att eleverna ska få ett slutbetyg. I första hand erbjuds elever som är på väg att avbryta studierna stödinsatser genom att studieplanen glesas ut. Vissa kurser plockas då bort eller skjuts upp, allt med målet att eleven ska gå kvar på sitt nationella program.

I första hand ska eleverna få särskilt stöd inom eller i nära anslutning till den ordinarie undervisningen. Det ska så långt möjligt vara förebyggande och inte primärt ordnat som korrigerande efter att undervisningen i en kurs slutat och eleven fått betyget lcke godkänt. Särskilt stöd ska inte utformas så att kursens innehåll reduceras eller svårighetsgraden sänks. Forskning visar att detta ibland förekommer till och med för en hel klass, framför allt i kärnämnen på yrkesförberedande program. Reducerat program eller övergång till ett individuellt program får inte heller vara en ersättning för särskilt stöd.

Sammanfattande bedömning

I de ovanstående kapitlen redovisas resultaten av Skolinspektionens granskningar av kvaliteten i de sju avseenden som granskningen inriktats på.

Granskningens slutsatser bygger på de 27 skolorna i urvalet. Detta är inte statistiskt representativt och garanterar inte att granskningsresultaten till styrka och proportioner är giltiga för det svenska skolväsendet som helhet. Det centrala är att de principiella problem och framgångsfaktorer som lyfts fram har relevans för alla skolor i landet i deras ansträngningar för målluppfyllelse.

Kvalitetsgranskningen påvisar alltför stora och frekventa avvikelser från vad gymnasieeleverna har rätt att förvänta av utbildningen. Men det förekommer också framgångsrika lösningar från både skolor och huvudmän. Det visar att det är möjligt att utföra det nationella utbildningsuppdraget.

De faktorer för målluppfyllelse som skolan kan påverka ryms framför allt inom utbildningens processer, såsom undervisningen, elevernas lärande och ledningen av verksamheten. Även bland de skolor och huvudmän som i många stycken har utarbetat ändamålsenliga lösningar noteras trots detta en betydande andel elever som inte når målen. Insatserna har därmed inte varit tillräckliga.

För huvudmannen att ta fasta på...

- Arbeta efter en strategi som tydligt beskriver insatser och på vilket sätt insatserna är kopplade till skolornas resultat. Kommunens skolplan ska innehålla information om hur man arbetar för att alla elever ska kunna klara av en fullständig utbildning. Gör strategin för skolorna känd i organisationen och se till att utvärdera effekterna av den.
- Barn- och ungdomsutbildningen bör ses och fungera som en helhet, bland annat för att göra övergången mellan skolformerna mindre dramatisk.
- Huvudmännen måste ha system för att kunna gå i god för att alla elever får en utbildning som är tillräckligt bra för att de ska kunna nå målen.

... för rektor...

- Rektor har ansvar för skolans resultat, och ett pedagogiskt ledarskap som ger effekt på undervisningens kvalitet är avgörande för om skolan ska lyckas med uppdraget att alla elever klarar av utbildningen. Rektor är den främsta garanten för likvärdighet på en skola och för att tillgodose varje elevs rätt till respektfullt bemötande, undervisning osv av samma höga klass.

- Skolan måste kreativt utnyttja det lokala handlingsutrymme som det nationella uppdraget ger, för att åstadkomma framgångsrika lösningar som leder till att eleverna fullföljer utbildningen med godkända resultat. Samordna skolans insatser och se dem i ett helhetsperspektiv. Organisera skolans arbete med framför allt proaktiva insatser som möter elevernas behov och önskemål tidigt. Skolans arbetsplan ska innehålla information om hur skolan arbetar för att alla elever ska kunna klara av en fullständig utbildning. Utforma arbetsplanen under medverkan av lärare, övrig berörd personal och representanter för eleverna.
- Rektor ska se till att orsakerna bakom skolans resultat utvärderas, framför allt undervisningens kvalitet. Skolans skriftliga kvalitetsredovisning bör tydligt svara på hur skolan lyckats med uppdraget att alla elever ska fullfölja sin utbildning. Skolorna behöver utvärdera hur väl det särskilda stödet fungerar. Orsakerna till att elever inte trivs eller på annat sätt inte finner sig till rätta i utbildningen måste utredas och åtgärdas.
- Om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram ska rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven ska kunna fortsätta i gymnasieskolan, förutom särskilt stöd t.ex. gå om kurser, beviljas reducerat program eller byta till ett annat program. Skolan måste ha beredskap att flexibelt anpassa utbildningen så att elever som varit borta från undervisningen på grund av sjukdom eller kommer flyttande från annan ort kan ta igen missade moment, till exempel genom att anpassa kursutläggningen.
- Utveckla former för att eleverna ska få tillgång till goda vuxenkontakter i skolan, genom t.ex. mentorskap, arbetslag och att använda studie- och yrkesvägledning som en strategisk resurs i arbetet för att minska studieavbrott. Skolorna bör på ett målinriktat sätt förbättra arbetet med elevernas inflytande och ansvarstagande.

...och för lärare och annan personal

- Utveckla undervisningen så att den för alla elever blir meningsfull, attraktiv och varierande där kunskap kommer till uttryck i olika former som förutsätter, samspelar med och avlöser varandra.
- Åtgärdsprogram för särskilt stöd måste tydligt visa hur skolan ska arbeta för att tillgodose elevens behov och hur åtgärderna kommer att följas upp och utvärderas.
- Utveckla kartläggningen av orsaker till elevers stödbehov, utforma effektiva åtgärder och utvärdera effekterna av dessa.

Bilaga: Granskade huvudmän och skolor.

Kommun	Gymnasieskola
Alvesta	Gymnasieskolan i Alvesta
Borlänge	Hagagymnasiet
Borås	Sven Eriksonsgymnasiet
Enköping	Westerlundska gymnasiet
Gävle	Polhemsgymnasiet
Göteborg	Burgårdens utbildningscentrum
Göteborg*	Göteborgs praktiska gymnasium
Hagfors	Älvstrandsgymnasiet
Halmstad	Sannarpsgymnasiet
Haninge	Fredrik (inom Fredrika Bremergymnasiet)
Kalmar	Stagneliusskolan
Katrineholm	Duveholmsgymnasiet
Kristinehamn	Brogårdsgymnasiet
Linköping	Anders Ljungstedts gymnasium
Malmö	Heleneholms gymnasium
Malmö*	NTI-gymnasiet
Mark	Marks gymnasieskola
Piteå	Strömbackaskolan
Stockholm	Thorildsplans gymnasium
Stockholm*	Stockholms tekniska gymnasium
Sundsvall	Sundsvalls gymnasium
Södertälje*	InfoKomp
Umeå	Forslunda naturbruksgymnasium
Varberg*	Ljud- och bildskolan
Vårgårda	Sundlergymnasiet
Örebro*	John Bauergymnasiet
Östersund*	Vittra i Östersund

* fristående skola belägen inom kommunen

Uppdrag: en bättre skola

Alla barn och ungdomar har rätt till en skola med **trygghet** och **kunskap** i fokus. Alla ska få likvärdiga förutsättningar att nå målen oberoende av kön, geografisk hemvist eller sociala och ekonomiska förhållanden.

Skolinspektionens uppgift är att kontrollera att varje enskild skola lever upp till dessa krav.

Med **kvalitetsgranskningarna** går Skolinspektionen på djupet inom särskilt avgränsade områden.

Analyser av brister i förskola och skola ligger till grund för vilka områden som ska kvalitetsgranskas.